

**NEDİM GÜRSEL'İN ROMANLARININ
YENİ TARİHSELÇİ BAĞLAMDA OKUNMASI**

*Şamil YEŞİLYURT**

ÖZET

Edebî eserleri edebî olmayan metinlerin ışığı altında açıklamaya çalışan Yeni Tarihselcilik, tarihin kurgusal boyutu üzerine odaklanmıştır. Başta tarih olmak üzere neredeyse bütün kültürel değerler karşısında şüphe duymayı getiren bu yaklaşıma göre tarihi bilgi, dönem iktidarının gölgesinde kalarak kurgulanmış ve gerçek olarak sunulmuş bir çelişkiler yumağından ibarettir. Neticede kökeni tarihe dayanmakla birlikte özü kurgulanmış, yorumlanmış bir tarihsel görünüm ortaya çıkar. Bu durum okuyucuda çelişkiler uyandırırsa bile anlatı açısından farklı bir yapılanışı beraberinde getirir. Nedim Gürsel de inceleme konusu yaptığımız romanlarını bu ilkelere uygun biçimde kurgularken roman kişileri etrafında arka plandaki tarihin yorumlanabileceğini ve anlam-metin-gerçeklik üçgeni içinde her zaman yeni anlamlara açılım yapılabileceğini göstermeye çalışmıştır. Bu anlamda Yeni Tarihselci edebî yöntemin en başat ilkeleri ile inceleme konusu yaptığımız Nedim Gürsel'in romanları arasındaki ortak yönelişleri tespit etmek çalışmamızın esasını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Tarihselcilik, Boğazkesen, Resimli Dünya, Allah'ın Kızları, Nedim Gürsel.

* Okt., Erciyes Üniversitesi Türk Dili Bölümü, yesilyurt@erciyes.edu.tr

**NEW HISTORICIST CONTEXTUAL READING OF THE
NOVELS OF NEDİM GÜRSEL****ABSTRACT**

New historisizm that tries to explain literary works in the light of texts which are not literary works focuses on theoretical dimension of history. This approach which causes to be suspicious about nearly all cultural values first of all history explains historical information as contradictions ball that presented as if a truth and constituted under the protection of period people who was in power. In the end a historical view whose origin based on history but it's basic is interpreted and constituted. This condition brings a different structure by the means of narration even if arouses contradictions for reader. Nedim Gürsel constituted his novels which we study on according to these principles and he tried to show that history in the background of the novel characters can be interpreted and new meanings can always be given in the triangle between the meaning the text and the reality. In this sense, to determine common tendencies between new historical literary method's most dominant principles and Nedim Gürsel's novels which we study on constitutes the essence of our study.

Key Words: New Historisizm, Boğazkesen, Resimli Dünya, Allah'ın Kızları, Nedim Gürsel.

Giriş

1980 sonrası gelişen edebî anlayışlardan Yeni Tarihselcilik, kurgusallığı merkeze alarak tarih yazımını irdelemiştir. Edebî eserleri edebî olmayan metinlerin ışığı altında açıklamaya çalışan bu yaklaşım, Catherine Gallagher ve Stephen Greenblatt önderliğinde çıkarılan *Representation* dergisi etrafındaki kuramsal sorgulamalardan doğmuş bir inceleme yöntemidir. Metinleri ait oldukları kültürel daireden soyutlayarak değerlendiren eleştiri yöntemlerinin aksine Yeni Tarihselcilik, metinlerin oluştuğu bağlamı da ihmal etmemiştir. Çünkü belgelerin de onları yazan insanların dü-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

şüncelerinin, yaşadıkları zamanların hâkim ideolojilerinin ürünleri olduğunu, bağlamla metni ayrı düşünmenin olanaksızlığı fikrini savunmuşlardır. O sebeptendir ki tarih ile hem devrin hâkim ideolojisi hem de yazarın o ideolojiye olan yakınlığı arasında sıkı bir münasebet bulunmaktadır. Bu maksatla tarihî olay ve dönemle "empati" kurulması gerektiğini, tarihî belgelerin oluşum aşamalarının ve nesnellik iddialarının bu şekilde sorgulanmasının doğru olacağını ortaya koymuşlardır.

Yeni Tarihselciler, tarihin bize "gerçeği" asla sunamayacağını iddia ederler. Onlara göre tarih, politik bir güç tarafından kurgulanmış ve gerçek olarak sunulmuş bir çelişkiler yumağından ibarettir. Dolayısıyla tarihin yalnızca nesnel olguları sonraki kuşaklara taşıyan bir aktarıcı gibi görülmesinin yanlış olduğuna dikkat çekmişlerdir. Bu çerçevede edebî bir eser ile bir tarih metni arasında kurgulama açısından bir yakınlık olduğu gibi bir tarihçi ile bir romancı arasında da bu anlamda benzerlikler vardır. Catherine Gallagher ve Stephen Greenblatt bunu "...bizim için Yeni Tarihselcilik ilk planda Amerikan Yeni Eleştiri'sine tahammül edememek, kurulu kuralları ve yordamları tedirgin etmek, uyuşmaz ve huzursuz bir merakın karışımı anlamına geliyor." (Gallagher ve Greenblatt 2008, 21) biçiminde ifade etmişlerdir.

Yeni Tarihselcilik terimini ilk kullanan kişi 1986'da *Towards a Poetics of Culture* isimli çalışmasıyla Stephen Greenblatt olmuştur. Hayden White ve Iggers ise edebî eserle tarih arasındaki yakınlığa dikkat çekerek Yeni Tarihselciliğin aslında tarihyazımı meselesiyle olan bağıntısını gündeme taşımıştır. *Tarihi Yeniden Düşünmek* adlı çalışmasında Keith Jenkins bunu, "Her kuşak kendi tarihini yazar... Tarih, asla kendisi için değil daima birileri içindir... Tarih, kısmen insan (lar)ın kimliklerini yaratma tarzıdır... Tarih, kuramdır ve kuram ideolojiktir ve ideoloji maddi çıkarlardır... Bilgi iktidarla ilişkilidir ve toplumsal oluşumlarda en fazla güce sahip olanlar bilgiyi dağıtırlar ve bilgiyi ellerinden geldiğince çıkarlarına göre meşrulaştırırlar... Tarihler birileri içindir... Tarih çalışırken, incelediğimiz geçmiş değil, tarihçilerin geçmiş hakkında oluşturdukları şeylerdir... Bütün tarih, geçmişte yaşamış olan insanların akıllarının tarihi olmaktan çok tarihçilerin akıllarının tarihidir." (Jenkins 1997, 30-59) biçiminde dile getirmektedir. Bütün bu söy-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

lemler, bize tarihin kurgusal yönünü ve edebiyatla olan yakınlığını düşündürmektedir. Bunu Louis Montrose tarihin metinselliği ve metnin tarihselliği (Montrose 1989, 15-36) ifadesiyle açıklamıştır.

Yeni Tarihselcilere göre birinci elden tarihî belgeyi yazan kişi, ne kadar objektif olmaya çalışsa da aynı zamanda nesnellğe ilk zarar veren kişi, o belgeyi inceleyerek dönem hakkında hükümler yürüten tarihçiler ise kısmî kurgulamayı ikinci defa değiştirerek simursiyona (kurgunun kurgusu) uğratan kişiler olmuşturlar. Çünkü incelenen herhangi bir dönem hakkında önlerindeki sayısız malzemedan ideoloji ve beklentileri doğrultusunda seçmeler yapar ve bunları bir yazar gibi birbirine bağlayarak bir öykü ortaya koyarlar. Böylece geleneksel tarihçilerin iddia ettiklerinin aksine tarihî belgelerin bilimselliği daha belgenin oluşum aşamasında zarar görür. İşte bu sebeple Yeni Tarihselci eleştiri “Tarihsel gerçek ya da nesnellik diye bir şey var mıdır?” sorusu etrafında gerçek anlayışını sorgulayarak belgelerdeki bilgilerin değişmezliği ilkesini de terk eder. Oysa tarihi, taşıdığı fikirler yönünden ciddiye alanlar belgeleri çoğu zaman böyle düşünmezler. “Fakat Yeni Tarihselci proje, sanatı ‘indirgemek’le veya estetik zevki gözden düşürmekle ilgili değildir; bunun yerine edebi eserleri şimdiye kadar yerleştirildiği dar sınırların dışında ama aynı zamanda bu sınırlar içinde şekillendiren yaratıcı gücü bulmakla ilgilidir.” (Gallagher ve Greenblatt 2008, 29). Yeni Tarihselciler bu düşünceyi geliştirirken geleneksel tarihçilerin savundukları tarihin bütünselliğine ve birleştiriciliğine ciddi zarar vermişlerdir. Kültürel olarak insanları birbirine bağlayan, millet olma duygusunu ortaya çıkaran ve kuvvetlendiren tarih, vatan, din, gelenek ve görenekler her şeye şüpheyle yaklaşmanın sonucunda silinmekte ya da zedelenmektedir. Bunun sonunda okur, kurgusal hakikatin gölgesinde ve onun oluşturduğu şüpheyle tarihî hakikati değerlendirmeye başlayacak, tarihe ve kültüre karşı şüpheyle yaklaşabilecek ya da tarihî hakikatler karşısında duyduğu şüphe genişleyerek bütün değerler dünyasını derinden etkileyen olumsuz bir konum ortaya koyabilecektir.

Boğazkesen’de tarih ve kurmaca sınırlarını silikleştiren, Resimli Dünya’da tablolaradan hareketle bir tarih ve kültür portresi çizen, Allah’ın Kızları’nda Hz. Muhammed hakkında yazılmış ilk biyografileri dikkate alarak dinî değerleri ve İslam inancını sorgulayan Nedim Gürsel okurunun yalnızca tarihi değil, aynı zamanda

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

bütün değerler dünyasını sorgulamasına kapı aralayarak bu şüphe girdabını genişletmektedir. Bu anlamda Yeni Tarihselci inceleme yönteminin bağlamı ihmal etmeyerek parçalanmış tarihî vakaları anlatı bütünlüğünde birleştirmesi, prologlara yer vermesi ve kültürel karmaşa oluşturan çatışmalar üzerinde yükselen kurgusal yapısı ile Gürsel'in romanları arasında ortak yönelişler bulunmaktadır. Buradan hareketle Yeni Tarihselci edebî yöntemin bu dairedeki teknik ve ilkelerinin yazarın romanlarında nasıl somutlaştığını ortaya koymak çalışmamızın esasını oluşturmaktadır.

1. Bağlam

Geleneksel tarih yazımının Yeni Tarihselciler tarafından eleştiri konusu yapılan yönlerinden en önemlisi, onun toplumların gündelik hayatını, kültürel altyapılarını göz ardı etmesi, bağlamı dikkate almamasıdır. Bu eksikliği tekrar etmemek için Yeni Tarihselci incelemelerde, edebî metnin tarihsel arka planı ele alınırken bağlam kesinlikle ihmal edilmez. Özellikle de halkın yaşam biçimi, insanların kılık kıyafetleri, mekânların nitelikleri, halkın inanç, gelenek ve görenekleri gibi bağlamı şekillendiren sosyal ve kültürel dokunun yansıtılmasında özel bir gayret sarf edilir. Çünkü Yeni Tarihselci eleştirmenler bu değerlerle "onları üreten toplumun yaratıcı ve ideolojik yapılarının karmaşık, simgesel ve somut ifadeleri olarak ilgilenirler." (Greenblatt 2003, 748). Mesela *Boğazkesen*'de anlatıldığı üzere Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fetihme gücünü kazanmasında ilk işaret rüyada Hz. Muhammed tarafından kendisine verilmişti. Bu çerçevede rüyalar da bu sosyal oluşumun yönlendirici bir uzvu olarak gerek kurguyu gerekse tarihi yönlendirmede önemli bir bağlam unsuru niteliğiyle değerlendirilebilirler.

Tarihin hâl ile birlikte bulunduğu romanlarda iki uçlu bir bağlamsal yapı vardır. Bu yapılardan biri geçmişe uzanırken diğeri hâlde ve bazen de gelecekte olabilmektedir. Yazar her iki kutbun sosyal, kültürel, tarihî durumunu anlatı kompozisyonu içinde canlı biçimde vermeye çalışırken bazen geçmişe bazen de hâle yakınlaşabilir. Özellikle *Boğazkesen*'de İstanbul'la ilgili efsanelerin anlatıldığı bölüm gerçek-düş polemiği yanında geçmiş-hâl ikilemini vurgulamak için esere konulmuş bir vaka halkasıdır. Böylece

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

yazarın tasvir ettiği 1980'lerin İstanbul'u ile tarihî İstanbul fonu olmak üzere dünle bugün arasında tarihî dönemin iki farklı algılanışı anlatılarak bağlamsal değişimin mekân üzerindeki farklı cepheleri düşündürülür. Buna bir de okuyucunun eseri okuma zamanı eklenirse üç ayrı zaman ortaya çıkar. Ama aynı olayın modern yaklaşımlar dışında bir de efsane boyutuyla da anlatılması ile tarihî olayın değişik yönleri olabileceği görüşüne geçmişten deliller getirilmektedir. Ayrıca bu delillerin sözlü tarihin alanı içinde olan efsanelerden oluşması ve aynı zamanda efsanelerin tarihî olayı tespitite nesnellik taşımayan halk muhayyilesinin ürünleri olması, farklı algılamaları ve bakış açılarını dolayısıyla tarihî bağlamsal yapıyı da ortaya çıkarmaktadır.

Yeni Tarihselcilerin tarihle empati kurularak olaya mümkün olduğunca yaklaşılmasını savunan görüşleri ile Gürsel'in şimdiki İstanbul'dan hareket ederek tarihle empati kurması arasındaki yakınlık bu noktada görülebilmektedir. Zaten roman boyunca Fatih Haznedar, yitirdiği geçmişle, İstanbul'la yeniden bağ kurmak için *Boğazkesen*'i yazmaya başladığını belirtir. Gürsel bunu, "Boğazkesen tam olarak tarihsel bir roman değil. Barok bir roman daha çok. Bildiğin gibi iki eksende yürüyen bir anlatı söz konusu. Anadoluhisarı'nda yalnız yaşayan Fatih Haznedar, Fatih'in romanını yazıyor. O yazdıkça biz Fatih dönemini okuyoruz." (Seval 2006, 46) ifadeleriyle açıklar. Bu çerçevede anlatıcı, tarihî dönem ve kişilerle empati kurmaya çalışsa da kendi izlenim ve beğenilerini bu anlatıma bir şekilde katar ve Fatih'in büyük bir padişah olma vasfından çok gaddar, acımasız ve cinsel istek ve sapmalarını ön plana çıkarır. Neticede bu da bir eleştiri, seçme ve klasik söylemlerden farklı yönleri dikkat çekme anlayışının bir sonucudur. Üstelik elimizdeki bir tarih kitabı değil bir romandır. Benzer tutum, *Allah'ın Kızları*'nda da vardır. *Allah'ın Kızları* romanında anlatıcı, çocukluğu ve hatıralarından söz ediyor. Bu dönemden kendinde iz bırakan en önemli kişi ise dedesidir. Dede, torunu olan anlatıcıya Hz. Muhammed ve İslamiyet'e dair pek çok bilgi veriyor, dönemin olaylarından söz ediyor. Anlatıcı da dedesinin kendisine anlattıklarını mahalle ve oyun arkadaşı İsmail'e anlatıyor. Dolayısıyla roman boyunca süren bu aktarımlarda anlatıcı dedesi konumundayken geçmişe ve geçmişin bağlamsal durumuna yönelen bakış açısı, anlatıcı değiştiğinde hâle odaklanır. An-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

çak hâlin bağlamsal durumu üzerinde fazlaca durulmaz. İslam'ın ilk yıllarındaki bu bağlamsal yapı içinde müşriklerin, Müslümanların, hatta Allah'ın kızları olarak isimlendirilen Kâbe'deki putların Arap Yarımadası'na ve bölge insanının inanışlarına yaklaşım biçimleri kendi anlatımlarından verilerek geçmişin sosyal, kültürel, dinî ve tarihî durumu göz önüne serilir. Geçmiş ve hâl arasındaki gidiş gelişleri sağlayan ise işte bu anlatılanlardır.

Gürsel'in romanlarında geçmişle hâl arasında kurduğu bu bağlantıyı onun tarihî romandan ne anladığında aramak gerekir: "Tarihsel romanın sorunsalı yazıldığı çağla ilişkili diye düşünüyorum. O açıdan baktığımızda, benim her iki romanımda da, bu sorunsal var. Örneğin, XV. yüzyıl Osmanlı toplumunda şiddeti ele alan bir roman dersek, Boğazkesen, bu yönüyle 12 Eylül Darbesi'ne bağlanıyor... Resimli Dünya'ya gelince, gene aynı şey söz konusu. Çünkü Kâmil Uzman, Venedik'e Gentile Bellini üzerine araştırma yapmak için gidiyor. Çağdaş bir yolculuk söz konusu. Ama Venedik'ten İstanbul'a, Fatih'in portresini yapmak üzere giden Gentile Bellini'nin yolculuğuna bağlanıyor. Bir anlamda, biri beş yüz yıl önce yapılmış, diğeri günümüzde yapılan iki yolculuğun hikâyesi Resimli Dünya. Burada da dolaylı bir bakış yok geçmişe, doğrudan bir bakış var." (Seval 2006, 62).

Geçmişin hâl ile aynileşme göstergesi kimi zaman dinî kaynaklar, kimi zaman tarihî belgeler olurken kimi zaman da tablolar şeklinde karşımıza çıkar. Bu yakınlığı *Resimli Dünya*'da müzedeki tablolar vasıtasıyla kuran Gürsel, bir anlamda Yeni Tarihselcilerin yaptıkları gibi geçmişle, kültürle, tarihle, dinî değerlerle sorgulayıcı bir mecliste hesaplaşma içine girer. Bu noktada en büyük dayanağı ise metinlerarası bağlantı kurduğu kaynaklardır. Bu sebeple diğer romanlarında olduğu gibi *Resimli Dünya*'da da bu bağlantıları açıkça görebiliriz.

"Olgular her zaman kaydedenin zihninde kırılarak yansır." (Munslow 2000, 73) diyen Munslow'un bu tespiti Gürsel'in romanlarında kültürel değerlerin kırılması biçiminde kendisini gösterir. Yazar bunu tarihçilerin efsanelerden de hareket ederek tarihî belge oluşturmaları olarak değerlendirmiş ve belge niteliği taşıyan kaynakların genelde rivayetler arasına gizlendiği sonucuna ulaşmıştır. Yazarın *Resimli Dünya*'da tablolar yoluyla anlattığı Vene-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

dik, Bizans ve Osmanlı yaşam biçimleri de bu şekilde ressamların zihinlerindeki gerçek yansımalarından, bir anlamda duydukları rivayetler ve gördüklerinden oluşmaktadır. Bu sebeple objektif olmasalar bile onlara bağlamı yansıtan birer tarihî belge gözüyle yaklaşan Gürsel, aynı zamanda kendi zihin faaliyetini de bu kurgusal karmaşa içine dâhil etmektedir.

Sonuç olarak yazarın romanlarında toplumun değerlerini yansıtıcı biçimde sıkça karşımıza çıkan yaşam biçimlerini, mekânların tarihî ve kültürel niteliklerini, dinî değerleri, devlet idaresini, tarihî dönemin öne çıkan olaylarının farklı bakış açısıyla değerlendirilmesi gibi bağlama has unsurları sosyal oluşumu ve tarihsel arka planı ortaya çıkarma düşüncesiyle açıklayabiliriz. Çünkü bu motifler ve belgeler yoluyla İtalyan, Bizans, Osmanlı, İslam, Hristiyan dünyasının genel bakış açısı sunularak bağlamın somutlaşması sağlanmaktadır.

2. Tarihin Parçalanmışlığı

Yeni Tarihselcilere göre olgular değil olaylar önemlidir. Bu sebeple bu yaklaşımı yansıtan edebî eserlerde parçalanmış tarihî vakalar karşımıza çıkar. Bağlam-tarih-edebiyat arasında kurulan bütünsellik esere âdeta nüfuz eder, ondan ayrı bir unsur olarak düşünülemez. *Allah'ın Kızları*'nda birbirinden kopuk; ancak tematik yönden ortak çok sayıda vaka halkası ile karşılaşırız. Bütün bir tarihî dönemi tek çizgi üzerinden resmetmek yerine ortak tema etrafında aynı dönemde farklı mekânlarda meydana gelmiş ve âdeta parçalanmış vakalar anlatılır. Gürsel *Allah'ın Kızları*'nda Hz. Muhammed'i, İslamiyet öncesi Arap kabilelerinin inanışlarını ve Allah'ı yaptığı araştırmalar sonucu ulaştığı kaynaklardan hareketle bu parçalanmışlık içinde anlatıyor. Kâbe'ye konulan putlara Allah'ın kızları adını vererek her bir puta roman içinde birer kimlik ve anlatıcı niteliği kazandırıyor. Böylece putların kendilerini anlatmalarına olanak sunuyor. Parçalar bir araya getirildiğinde ise karşımıza dönemin geniş bir panoraması çıkıyor.

Bu parçalanmışlık, tarihsel bilginin sorunsal doğasının tartışmaya açıldığı *Boğazkesen*'de de görülmektedir. Gürsel'in anlatıklarını çok sayıda belgeyle ilişkilendirmesi, resmî tarihte yakaladığı boşluk ve belirsizlikleri kullanarak ya da romanlarını

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

temellendirdiği tarihsel gerçekliğe ait kurgusal belgeler oluşturarak tarih ve kurmacayı aynı düzlemde birleştirmesi bu çerçevede düşünülebilir. "Boğazkesen'in Osmanlı'nın görkemli günleriyle yaşıt bu çınar kadar sağlam yapılı, kökleri derinde, dallı budaklı bir anlatı olmasını isterdim. Ama her dala, giderek her yaprağa aynı miktarda su yürüten doğanın gücüne erişmem olanaksız." (Gürsel 2003, 39-40) ifadeleriyle anlatıcı, romanını neden bu şekilde bir parçalanmışlık içinde kurguladığını ifade eder. Zaman zaman da tarihçi, akademisyen ve romancı kimliklerini karıştırarak "Bizanslı tarihçi Dukas'ın kazıkta can çekişirken gördüğü Venedikli kaptan hakkında hemen hiçbir şey bilmediğim için ona bir yaşamöyküsü uydurmak gerektiğini düşünmüştüm." (Gürsel 2003, 39) der. Tarihî gerçekliği verir ve boşlukları bir tarihçi titizliğiyle doldurur. Yeni Tarihselciler de tarihçilerin belirsiz bıraktıkları ayrıntılardan hareket ederek, resmî tarihi bir metin olarak ele alıp değiştirerek tarihi yeniden kurmaya çalışmışlardır. Tarihin tutarlı bir süreklilikte ilerlemediğini savunan, hadiseler arasındaki boşluk, kopuş ve kırılmaları tarihçilerin uydurduğuna dikkat çeken bu hareket, tarihî belgelerin doğruluk ve bilimsellik iddialarına da şüpheyi getirmektedir.

Burada önemli olan nokta geçmişin nasıl anlaşıldığıdır. Geçmiş, bugünün bakış açısıyla değerlendirilemezdi. Kendi bütünlüğü içinde tutarlı biçimde görülmeliydi. Olay ve olgular parçalanmış da olsa bir yapbozun parçaları gibi bir araya getirildiğinde ortaya çıkan bir bütünlük olmalıydı. Çünkü geçmişin bize bıraktığı kayıtlar da çoğu kez parçalanmış, kırılmış ya da eksik kalmıştı. Tarihçiler eldeki belgeleri anlamlı biçimde bir araya getirerek o parçalanmışlığı başka parçaların içine yerleştirmiş ya da eklentilerle geniş bir bağlamsal yapıyı oluşturmuştur. Bu şekilde eksik parçalar tarihçinin hayal gücüne bağlanırken bütünsellik ise tema, tarih, kişi ve mekân ekseninde sağlanmıştır.

*Boğazkesen'*de heterojen yapı içinden bir bütüne, kaostan hareketle kozmosa gitmeyi düşünen Gürsel, bölüm sonlarında bir sonraki bölümde anlatacağı olaya gönderme yaparak bir anlamda bütünlük kurmaya ve bölüm başında bununla ilgili verdiği tarihî kaynaklarla da okuyucuyu anlatılanların gerçekli-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

ğine inandırmaya gayret eder. Parçaları iç içe ve yan yana ekleyerek Fatih döneminin farklı bir panoramasını sunar. Belki de o parçaların yerleri uygun biçimde değiştirilse yeni yapılar ve tarihsel görünümeler ortaya çıkacaktır.

*Resimli Dünya'*da tablolardan hareketle Venedik'in sanatsal dünyasına günlük havasında yapılan bir yolculuğu anlatan Gürsel, Hz. Meryem tablosundan, Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesine, Fatih'in portresine, Cem Sultan'ın sürgün edilişine kadar pek çok farklı olayı tarihî parçalanmışlık dairesinde sunar. Roman boyunca müzelerdeki tabloların kendilerine özgü gizemli hikâyelerinden öğrendiğimiz mekânlar, kişiler ve olaylar bir anlamda sözlü tarihi işaret eder. Tasviri yapılan kişi ve mekânlar her tabloda farklı anlamlandırmalarla çizilerek değişik algılamaları ortaya çıkarmıştır. Çünkü gerçekliğin algılanması, gerçekliğin kendisinden çok farklıdır.

"Evet Giovanni Bellini'nin tablolarında genellikle gençti Meryem, tatlı bakışlı, ince uzun elliydi. Soylu bir eda vardı duruşunda." (Gürsel 2004, 44).

*Resimli Dünya'*da tarihî belge niteliği taşıyan tabloların da birer kurgu ürünü olduklarını, onların da objektifliği ve gerçeği yansıtamayacağını bu çerçevede söylemek mümkündür. Zaten roman içinde Gürsel, tablolarda görülen Venedik'le gerçekteki Venedik'in farklı olacağını defalarca dile getirerek bu ayrım noktasında okuyucuya üstü kapalı ikazda da bulunur. Bir sanatçının tablosunda bir azize olarak tanıtılan Caterina'nın başka bir tabloda bir su perisi gibi tasvir edilmesi de belgelerdeki göreceliği de sorgulamayı beraberinde getirmektedir. Hatta Kâmil Uzman her gördüğü tablonun yalnızca bir olayı ya da kişileri tasvir etmediğini, aynı zamanda bir dönemin beğenisini de dile getirdiğinin farkında olduğunu ifade eder.

Bu sebeple romanda parçalanmış vaka halkalarını gösteren en önemli unsur tablolardır. Her bir tablo, aynı zamanda başka bir olayı veya dönemi simgeleyen birer belgedir. Yazarın bütün ayrıntıları ve oluştuğu sosyal yapıya has unsurlarıyla birlikte ele aldığı tablolar, birer sanat eseri olduğu kadar tarihî belge vazifesi de görür. Ancak yine de simursiyon (kurgunun

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

kurgusu) hâline çevrilmiş, yorumlanmış bir tarih yansıması taşırırlar.

Tarih, her ne kadar olayların objektif tespiti kabul edilse de gerçekte bir yorum faaliyetinden öteye gidemez. Tarih araştırmacısı, tarihî belgeleri bir sistem doğrultusunda inceleyen, çoğu zaman bir fikri ispat etmek gayesiyle ve resmî ideolojinin benimsediği tarih düşüncesini esas alarak olayları yeniden alımlayan kişidir. Okur ise tarih araştırmacısının seçtiği bilgileri, yaptığı değerlendirmeleri bir kez de kendi yorumlarını katarak okuyan kişidir. Görüldüğu gibi okura gelene kadar tarih, üçüncü derecedeki kurgu ya da bir simursiyon olmaktadır. "Bir tarihyazımında tarihçi üç farklı düzeyde metin ve metnin okuması sorunuyla karşılaşmaktadır. Birinci düzey, tarihçinin yararlandığı, çoğu kez bir metin olan belgeyle ilişkisidir. İkinci düzey tarihçinin kendi yazdığı metinle olan ilişkisidir. Üçüncüsü ise, tarihçinin yazdığı metni okuyan okuyucunun durumudur." (Tekeli 1998, 65). Bu bakış açısıyla romana yaklaştığımızda şunları görürüz: Anlatılan tarihî hadiseler gerçektir. Ancak bu tarihî olayı kaleme alan tarihçinin yazdıkları, kendi yorumlarını taşıyan bir kurgudur. Dolayısıyla Gürsel'in görüşlerine destek bulmak amacıyla sık sık göndermeler yaptığı tarihî kaynaklar gerçekleri yansıtmaz, onlar da birer kurgudur. Bu sebeple bu tarihî kaynaklarda aynı tarihî olay, farklı farklı yorumlanmıştır. Yine bu kaynaklardan hareket edilerek yazıldığı belirtilen romanlar, kurgusalılığın üçüncü boyutudur. Bu durumda okuyucunun kişisel birikimlerine göre sanat eserine yüklediği anlam ise dördüncü derecedeki bir kurgu olacaktır. İşte Yeni Tarihselciler, bu simursiyonun varlığını kabul ettiklerinden tarihî bilimselliğe karşı çıkmışlar ve metin-bağlam-yorum üçgeninde fikir üretmişlerdir. Dolayısıyla tarih araştırmacısı ile romancı arasında bu anlamda bir fark görülmemektedir. Çünkü her ikisi de mevcut gerçekliği kendi birikimleri, kültürleri ve ideolojileri doğrultusunda yeniden kurgulamaktadırlar. Bu görüş, bizim asırlardır "gerçektir" gözüyle baktığımız, millet fertlerini birbirine bağlayan önemli kültürel unsurlardan biri kabul ettiğimiz tarihin gerçekliğine zarar vermektedir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

3. Prolog

Kurgulamayı bütünüyle kavrayacak, romanın gerçeklik derecesini artıracak yeni açılımlar arayan yazarlar, çoğu zaman metinlerarası yöntemle iç içe geçen prolog tekniğinden faydalanmışlardır. Bu uygulama için vakaya edebî yorumla değil, doğrudan bir anekdotla (tarihsel gerçeklik) ya da vakayı metinlerarası bütünlük içinde kavrayan bir alıntı ile başlayabilmekte ve romanı bu anekdotu merkeze alarak sürdürüp bitirebilmektedirler. *Boğazkesen*, Marcel Proust'un *Geçmiş Zamanın Peşinde* adlı eserinden yapılan bir alıntı ile başlar.

“Ve Swann, Bellini'nin yaptığı portreden tanıdığı II. Mehmed'i kendine çok yakın hissediyordu. İstanbul fatihi, Venedikli biyografının anlattıklarına bakılırsa, tutkuyla sevdiği bir cariyenin saplantısından kurtulabilmek için onu kendi elleriyle hançerlemiş, böylece kafa esenliğine kavuşabilmişti.” (Gürsel 2003, 9) ifadeleri aynı zamanda Gürsel'in gerek *Boğazkesen* gerekse *Resimli Dünya* romanlarında üzerinde uzun uzun durduğu Fatih portresi ve Bellini'ye dair araştırmalarını, roman kahramanı Fatih Haznedar ile Fatih Sultan Mehmet arasında kurulan bağı ve roman içinde hikâyesi anlatılan *Boğazkesen* romanının kurgusal yapısını dile getirir.

Allah'ın Kızları romanına sanki kurgu dışındaymış gibi görülen ancak yine kurgunun bir parçası olan ve prolog niteliği taşıyan *Kur'an-ı Kerim*'in Necm ve Duhâ surelerinden yapılan alıntılarla başlayan Gürsel, alıntılardığı iki sureye aslında romanın bütününde anlatılan vakayı sığdırır. Hatta roman boyunca Hz. Muhammed'e olan bakış açısında Duha suresindeki anlatımlar etkili olur. Onu insanlığa rahmet olarak gönderilen ahir zaman peygamberi olarak görmek yerine bir taşra kasabasında büyüyen ve yaptıklarıyla kendini avutan öksüz bir çocuktan söz eder gibi anlatır. Ondan bahsederken sadece “Muhammed” der.

“Şimdi Lat, Uzza ve üçüncüleri Manat'ın ne olduğunu söyler misiniz? (...) Bunlar sizin ve babalarınızın taktığı adlardan başka bir şey değildir.” (Gürsel 2008, 11).

“Kuşluk vaktine and olsun, sükûna erdiği zaman geceye and olsun ki, Ey Muhammed! Rabbin seni ne bıraktı ne de sana

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

darıldı. (...) O seni öksüz bulup da barındırmadı mı?" (Gürsel 2008, 11).

Resimli Dünya, Dante'nin *İlahi Komedya'sı* ve Yahya Kemal'in dizelerinden yapılan alıntılar ile başlar. Her ikisinde de ölüm teması hâkim olmasına rağmen ölüme korkulu ve kaçınılmaz son olarak bakan iki farklı mizacın romana yansıyan düşünceleriyle karşılaşırız. Şair, Cehennem bölümündeki Birinci Şarkı'ya ölümü ifade eden "Nel mezzo del cammin di nostra vita / mi ritrovai per una selva oscura / ché la dritta via era smarrita" (Gürsel 2004, 11). (Hayat yolumuzun orta yerinde / Karanlık bir ormanda buldum kendimi...) sözleriyle başlar. Yahya Kemal'in ise "Ömrü oldukça yürür her yolcu / Varmadan menzile bir yerde ölür." (Gürsel 2004, 11) dizeleri, roman kahramanı sanat tarihi profesörü Kâmil Uzman'ın yaşamına dair ipuçlarını verir. Bunlar Kâmil Uzman'ın İstanbul'da başlayıp romanın sonunda Venedik'te ölümle neticelenen hayat öyküsünün, kurgu dışında gibi görülmesine rağmen kurgunun parçası olan ifadeleridir.

4. Temel Çatışmalar

Allah'ın Kızları, yazarın kurgulamalarının yanında gerçek olduğu söylenen pek çok alıntıyı da içerir. Bu durum, özellikle şahıslar ve vaka noktasında gerçekle kurmacanın iç içe olduğu, birbiriyle çakıştığı ve aradaki çizgilerin yok olduğu bir düzlemde gelişir. Bu anlamda romanın konusunun gerçek dünyadan alındığını göstermek isteyen yazar, devrin tarihî özelliklerini açıklayan çok sayıda kaynağa müracaat ederek hem çoksesliliğin oluşumunu sağlamış hem de dinî belgelerin de en az tarihî belgeler kadar bir kurgudan farklı olmadığını göstermeye çalışmıştır. Bu sebeple yazarın romanlarındaki temel çatışma, hayal-hakikat üzerine kuruludur.

Kur'an-ı Kerim indirilene kadar insanlığa gönderilen dinî kitaplar tahrif edilmiş, yok edilmiş, daha sonra sözlü gelenekten derlemelerle yeniden oluşturulmuştur. Dolayısıyla şekil değiştirmişlerdir. Bunun sonucunda *İncil*'de gördüğümüz gibi çok sayıda metin ortaya çıkmış ve sağlam olduğuna inanılan dört metin, *İncil* kabul edilmiştir. Ancak bu dinî kitaplar arasında çelişkilerin ol-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

ması ve insan ürünü olmaları bunlardaki “anlatı” diyebileceğimiz yapıların çokluğu da bir anlamda kurgusallığı işaret etmektedir.

Benzer düşünceleri taşıyan Gürsel, belgeleri delil gösterecek Hz. Muhammed’i bizzat yararlandığı kaynaklarda anlatıldığı şekliyle roman kahramanı olarak kurgular. Ayrıca kendi biyografisini de kurguya dâhil ederek İslam tarihine ve İslam’ın doğduğu coğrafyaya bu düşüncelerle yolculuk yapar. Böylece Yeni Tarihselciliğin de inceleme merkezine aldığı kurgusal bir tarih-bağlam-eser üçgeni oluşturulur. Bu amaçla öncelikle anlatılanların gerçekliğine okuyucuyu inandırmaya çalışan Gürsel, verdiği bilgiler ve alıntılardığı örneklerle bir öğretmen havası içinde uzun uzun kişi, dönem ve mekânlar hakkında açıklamalarda bulunur. Gerçeklik düşüncesini sağladığını düşündüğü anda ise kurgularını devreye sokarak okurun zihninde küçük şüphe kıvılcımları uyandırır. Bu maksatla *Kur’an-ı Kerim* her ne kadar insan lafzı ürün olmasa da sanki onun kurgulayıcısının da Hz. Muhammed olduğu belirtilir. Hatta daha da ileri gidilerek Hz. Muhammed’in, özel hayatında Allah’ı ve ayetlerini çıkarı için kullandığı iddia edilir. Böylece *Kur’an-ı Kerim*’in bir edebî üründen farklı olmadığından hareketle güvenilirliğine de şüphe ile yaklaşılması gerektiği ima edilir.

“Allah, Muhammed’in yalnızca iç dünyasında değil günlük yaşamında da öylesine yer etmişti ki elçisini günbegün izliyor, destekliyor, ona karşı gelenlerin gerçekte kendisine karşı geldiğini bildiğinden müşriklerle tartışmaya girmekten kaçınmıyordu. Tabii doğrudan değil, Cebrael ve Muhammed aracılığıyla. ‘Yabani eşekler!’ diye çıkışabiliyordu onlara, ‘susamış develer’, ‘dilini sarkıtıp soluyan köpekler’, ‘alçak zorbalılar’ dediği bile oluyordu. Gerçi zati ‘noksan sıfatlardan münezzehe’ti, ama yeri geldiğinde yemin ediyor, iş iddiaya binerse tehditler savuruyor, yarıştı üstü çıkmaya çalışıyordu. Kâfirlerin elebaşı Ebu Cehl’i günahkâr perçeminden yakalayıp cehenneme atacağını, kafadarlarını çağırmaya kalkışırsa kendisinin de zebanileri çağıracağını söyler, yalnızca peygamberlerini değil kendisini incitenlere de meydan okurken ya da Muhammed Medine’ye göçtüğünde münafıkların başı ilan ettiği Ubey oğlu Abdullah için ‘Onu sarp bir yokuşa sardıracağım. Çünkü o düşündü, ölçtü biçti, canı çıkası, ne biçim ölçtü biçti’ derken sanki kullarının arasına inip konuşuyordu.” (Gürsel 2008, 150-151) diyerek Allah’ı da âdeta eski Yunan tanrıları gibi tasvir eder. Böylece değişmez ve tartışılmaz

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

dinî değerleri de sanki kurgunun bir parçası gibi roman dünyasına sokar.

*Allah'ın Kızları'*nda roman boyunca gerçekliği sağlayan en önemli unsur, mekân, kişi ve dinî kitaplarken *Resimli Dünya* ve *Boğazkesen'*de ise kişiler ve mekândır. Bu düşünceyle "...Renkli ve gerçek. Boğazkesen'i yazarken bütün bunları değişik biçimlerde tekrarlayabileceğimi düşündüm. Öyle bir yöntem bulmalıydım ki, bize hem kentin tarihsel boyutunu sunsun, hem de tarihsel gerçeklere uymasın." (Gürsel 2003, 69) ifadeleriyle Gürsel Yeni Tarihselci anlayışta karşımıza çıkan kurgu-gerçek ikilemini kurmaya çalıştığını söyler, yani kompozisyonunu açıklar. Yazar, İslamiyet'in doğuşu sırasında yaşanan ve *Kur'an-ı Kerim'*de bahsedilen mekân, kişi ve olayları kendi zihin süzgecinden geçirerek, gerçeklerle hayalleri harmanlayarak, kısaca Yeni Tarihselci bakış açısının imkânları dâhilindeki kurgusal kaosu oluşturarak çatışmaları hazırlar.

*Allah'ın Kızları'*nda Bedir Savaşı'nı tarihî gerçeklik etrafından anlatan Gürsel, okuyucuyu anlattıklarının gerçekliğine inandırdığını düşündüğü anda şüpheye sevk edecek ifadeleri sıralar. Böylece satır araları doldurulurken aynı zamanda varlık ve yokluluk, hayal ve hakikatin, beşeri ve İlâhi olanın çatışmasına dayalı anlatımlar esas alınır. "Madem ki savaş, hoş bir şey olmasa da, farz kılınmış, 'Sizinle savaşımlarla Allah yolunda savaşın, onları bulduğunuz yerde öldürün' denilmişti." (Gürsel 2008, 221) şeklinde bir ayet uydurarak hayallerle gerçeklerin karışmasına sebep olmakta ve dinî değerlere yönelik sorgulamaları beraberinde getirmektedir.

Tarihî kaynaklara efsane yakıştırmasını yapan Gürsel, Yeni Tarihselcilerin ifade ettikleri gibi belgelerin de birer kurgulayıcı ve anlatıcılarının olduğunu onların fikir, beğeni ve isteklerine göre şekillenebileceğini ima eder. Kendisi de bu tavırla romanı kaleme alır. Zaten kurgu da yazılı tarihlerin bıraktığı belirsizlikler üzerine kurulmuştur. Yazılı tarihlerde söz edilmeyen, eksik kalmış, belki de o döneme ait belgelerle doldurulamamış kısımlar, yazarın hayal gücüyle birleşince anlatılanların ne derece doğru ya da yanlış olduğunun ölçülmesi de mümkün görülmemektedir. Fatih'in Mimar Yusuf Sinan'a yaptırdığı caminin kubbesi Ayasofya'nınkini

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

geçmediği için mimarın önce bileklerini kestirip sonra da işkenceyle öldürtmesinin anlatıldığı vaka halkası böyle bir çelişkiyi taşımaktadır. Yazılı tarihlerin anlattıkları ile yazarın olmasını hayal ettiği arasında bu anlamda büyük çelişki bulunmaktadır.

“Mimar Yusuf Sinan’ın padişahın davacı olduğunu belirtiyordu bazı kaynaklar, daha doğrusu efsaneler. Güzel bir şey elbet! Koskoca Fatih’i, başmimarı mahkemeye veriyor, verebiliyor. Elleri haksız yere kestirdiği için hesap soruyor ondan. Bir an düşündüm. Kadı, korku içinde padişahı mahkemeye çağırtmak zorunda kalıyor.” (Gürsel 2003, 129).

“Bir an düşündüm.” ifadesiyle kurguya geçen anlatıcı, “Ne güzel! Ama gerçek değil, düş bile olamaz. Mimar Yusuf Sinan’ın karanlık bir zindanda işkenceyle öldürüldüğünü biliyorum. Tüm güvenilir kaynaklar da doğruluyor bunu. Fatih’in adalet sevgisini, alçakgönüllüğünü kanıtlamak için uydurulmuş bu efsaneye yer versem mimarın anısına haksızlık etmiş olurum.” (Gürsel 2003, 130-131) diyerek yeniden tarihsel hakikatle bağlantı kurar. Ayrıca buradaki “uydurulmuş” ifadesi de dikkat çekicidir. Burada anlatıcı, tavrını iktidardan yana koymaz. Fatih’i anlatmak için o iktidar çevresinin yani yazılı tarihlerin dışına çıkılarak alternatif tarihe de gidilir. Böylece tarihin bilinenin dışında başka taraflarının da var olduğu anlayışı gösterilir. Neticede kompozisyonu oluşturma şeklini de “Aslında yalnızca tarihsel gerçekleri değil efsaneleri, o dönemde yaşamış insanların üzerine anlatılanları da kimi zaman Boğazkesen’e eklediğim oluyor.” (Gürsel 2003, 131) biçiminde belirtir. Bunların ortaya çıkardığı durum ise hayallerle hakikatlerin aynı anlatı yapısı içinde bir arada sunularak parçalanmışlığın sağlanması ve okuyucu zihninde bir karmaşanın belirmesi şeklinde kendini göstermektedir.

Resimli Dünya’da da hayallerle hakikatleri bir arada kullanan Gürsel, kendisiyle yapılan bir görüşmede bunu şu şekilde açıklar: “Resimli Dünya’yı yazarken, Venedik’e birkaç kez gittim. Aynı o romanda anlattığım gibi, Piazzale Roma’ya yakın bir kenar mahallede, su seviyesinde karanlık ve rutubetli bir stüdyo kiraledim. Sonra Gorrer Kitaplığı’nda çalışma olanağı buldum. Ve Bellini ailesinin öyküsünü tüm ayrıntılarıyla romana katmayı denedim. Giovanni Bellini’nin evlilik dışı bir ilişkiden doğduğunu ve bunun hayatını belirleyen bir dram olduğunu da bu araştırmala-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

rım sırasında keşfettim. Tıpkı roman kahramanı Kâmil Uzman gibi... İstedim ki, okur, hem sözü geçen ressamın tablolarında dolaşsın, hem de en dar kanallarına varıncaya dek, köprüleriyle, kanallarıyla Venedik kentinin içinde dolaşsın. Onun için ayrıntılı betimlemelere yer verdim. Oysa İstanbul, romanda, Kâmil Uzman'ın peyzajları aracılığıyla vardır. Gerçekte bu peyzajlar yok, onları da ben düşledim. Kâmil Uzman aynı zamanda amatör bir ressam, sadece bir araştırmacı, bir akademisyen değil. Bir manzara ressamı, İstanbul'u özlüyor. Venedik ve İstanbul'u onun kişiliğinde buluşturmayı denedim." (Seval 2006, 51-52).

Tarih yazımı ve tarihî belgenin oluşum aşamasını irdeleyen Yeni Tarihselci yaklaşım, gerçeklik-objektiflik-iktidar ekseninde sorgulamalar yapmıştır. Osmanlı Devleti'nde iktidarın güç ve saygınlığının arttığı dönüşüm İstanbul'un fethi ile başlar. Bu dönüşüm aynı zamanda Osmanlı tarih yazıcılığında da görülür. "...Fatih'in imparatorluğu pekiştirmede kullandığı otokratik yöntemlerin yarattığı toplumsal ve ideolojik gerilimlerin tarihe ilgi duyulmasına yol açması tahtın tarihin siyasi yararını kavramasıyla sonuçlanmıştır. Tarihin bu anlamıyla kavranması tarih yazıcılığının da resmi bir yapı içerisine sokulmasını beraberinde getirmiştir. Tarihin siyasi iktidara meşruiyet veren sihirli gücü kendisini saraya ve onun iktidarına tabi olmaya kadar götürececek bir süreci başlatmıştır...

Yapılan yeniliklerin halk üzerindeki olumsuz tesirini ortadan kaldırmak için tarih ve tarihçiden faydalandı. Nitekim tarihçiler padişahu iyiden iyiye kutsal bir varlık olarak, takdim ediyor, bütün işlerinde Allah'ın onunla olduğu mesajını veriyorlardı." (Akbulut, 2006, 64-65).

Yeni Tarihselci anlayış, tarihî belgelerin asla objektifliği yansıtmayacağını, onların da birer yaratıcısı olduğunu ve doğruluğuna kesin ve değişmez gözüyle bakılamayacağını iddia ederler. Yazılı tarihi objektif bulmayan anlatıcı, dönemi farklı bakış açılarından göstermek için alternatif tarihî belgeler de ortaya koyar. Seyir Kâtibi Nicolo'nun 5 Nisan 1453'te yazdığı ve tarihî kaynakların oluşumu hakkında fikirler veren günlüğünden aldığı kısımda Fatih'in vakanüvislerini objektif olamamakla eleştirir ve Nicolo'nun daha özgür ve iktidardan bağımsız yazdığına işaret

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

eder. “Bu günlüğün fonksiyonu da önceki montajlarda olduğu gibi insanı anlatmaktır. Nicolo da diğer tarihsel kişilikler gibi kurgulanmış, tarih biliminin olay merkezli anlatımının insanı gözden kaçırdığı düşünülerek bir insanın bütün bir iç dünyasını en iyi verebilecek yazı türlerinden biri olan günlüğe başvurulmuştur.” (Sarıççek 2006). Bundan ötürü İstanbul’un fethini Nicolo’nun günlüğünden elde ettiği bilgilerden hareketle anlatır. Nicolo’nun cephe gerisindeki hazırlıkları takip eden, onları gözlemleyen, her şeyi bizzat yaşayan ve bir belge yazması konusunda başında bir otorite bulunmadığı için daha objektif bilgiler sunan ve sürekli olarak “...gördüklerimi yazacağım.” diyen tavrıyla karşılaşırız.

“İçinde yaşadığımız bu önemli günleri, belki de bir dünyanın sonunu, bir çöküşü haber veren olayları bizden sonra gelecek olanların bilmesini isterim. Onlar Selim’in tüy kalem tutan tüy kadar hafif eline bu satırları yazdıran Nicolo’nun serüveninde bir dönemin tüm ağırlığını olanca acıları, umutları, korku ve korkaklıklarıyla, yiğitlik ve inançlarıyla izleyeceklerdir. Ne var ki bunun için gerçekçi olmak, bildiklerimi, duyduklarımı, gördüklerimi – özellikle de gördüklerim- olduğu gibi, hiçbir şey eklemeyen yazmam gerekiyor.” (Gürsel 2003, 134).

“Şimdi elim hokkaya varmıyor. Yine de yazmalıyım, kandil sönene kadar. Padişahın kâtipleri de bir şeyler karalayıp duruyorlar. Ama onlar Mehmed’in buyruğundalar. Onun zaferlerini, ‘Muzaffer Daima’ tuğralı Murad bin Mehmed Gazi Han’ın cenklerini övmek için geldiler buraya. Bense yalnızca bir tanığım. Yaşadığımız bu kıyamet günlerinin kendi halinde bir tanığı.” (Gürsel 2003, 165).

Nasıl edebî eser okuyucusu, çoğu zaman anlatılanların bir hayal ürünü, kurgulanmış bir dünya, bir yansıma olduğunu bildiği hâlde romanda anlatılanlara inanmaktan kendisini alamıyorsa tarih okuyucusu da benzer endişeleri tarih için taşımalıdır. İlk dönem tarihî romanlarda insanların millî bilinçlerinin kuvvetlenmesi için hizmet eden tarihsel roman, bu parçalanmışlık içinde tarihin kurgulanmış hâline kendisini kaptırarak onu resmî gerçek olarak sunacak ya da ona tarihsel bir belge gözüyle bakılmasına sebep olacaktır. Yansıtmanın yanıltıcılığının yol açacağı sonuçlar ise kültürel bir karmaşanın işareti olabilecektir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

Metinler her zaman belli bir kültürü ve anlayışı yansıtan kurumlar, uygulamalar ve inanç sistemleriyle yakın bir ilişki ve etkileşim içindedir. Bu anlamda tarih ile edebiyat arasında da açık bir alış veriş olduğunu biliriz. Bu yakın ilişki sonunda gerçek ile kurgu birbirine o derece yaklaşır ki bu noktada okuyucu, az önce işaret ettiğimiz kültürel kopuş çerçevesindeki çelişkilerle karşılaşabilir.

Yeni Tarihselciler, tarihin bilinen gerçeklerini tartışmaya açmakta, satır aralarını gerçeklikle doldurmaya ve okuyucuyu bu kurguya inandırmaya çalışmaktadırlar. Tarih artık bölünüp parçalanmakta, yorumlanmakta ve çok sayıda gerçek ortaya çıkmaktadır. Yeni Tarihselcilerin tarihin metinselliğini, yoruma açık oluşunu savunmaları da bunu göstermektedir. Yeni Tarihselci yazar, tarih ve kurgu arasındaki sınırları ortadan kaldırarak gerçek ile kurguyu aynı anlatı düzlemi içinde kaynaştırmakta, bir anlamda geçmişin değişmez kabul edilen bütün kurulu düzenine meydan okumaktadır. Anlatılanların hangisi kurgu hangisi gerçek sorusunu soran okuyucu, cevap alamayınca tamamına gerçek gözüyle yaklaşmaya başlamakta hatta bütün gerçeklere de yanıtla olabileceği şüphesiyle yaklaşmaktadır. Aslında bu, daha çok okuyucu merkezli bir sorundur. Yazar merkezinden bakarsak anlatılanların tamamı kurgudur, yoruma açıktır. Ancak o, elindeki malzemeyi, ben bir olay anlatıyorum ve burada anlattıklarımın hepsi gerçektir, düşüncesi etrafında sunmak durumundadır. Çünkü hemen her dönemde gerçeklik endişesi önem taşımıştır. Tehlikeli olan ise okuyucu merkezli yaklaşımdır.

Sonuç

Yeni Tarihselcilik başta tarih olmak üzere neredeyse bütün kültürel değerler karşısında şüphe duymayı getirmektedir. Böylece nakilci bir yaklaşımdan bilgi karşısında akılcı bir yaklaşıma geçiş zorlanır. Akıl biricik gerçeği bulma yolunda çaba sarf ederken, gerçeğin yüzlerini, birden fazla oluşunu da fark eder. Bu sebeple Yeni Tarihselciler, söylemini temelde geçmişe yönelik işler ve odak noktasını hayal-hakikat üzerine kurarak okurun zihninde bir kültürel kaos oluşturmak isterler ya da yaptıkları sorgulamalar okuru böyle bir kaçınılmaz sona sürükler. Çünkü geçmiş, pek çok

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

modern yaklaşımda olduğu gibi Yeni Tarihselci anlayış için de büyük bir malzeme ambarıdır. Yazar buradaki tarihî malzemeyi alıp işler, dilediğince kurgular, çözümler, ayrıştırır. Böylece gelenek dairesindeki tarihî roman yazarlarından ayrı bir çizgi takip eder. Neticede kökeni tarihe dayanmakla birlikte özü kurgulanmış, yorumlanmış bir tarihsel görünüm ortaya çıkar. Bu durum okuyucuda çelişkiler uyandırsa bile anlatı açısından farklı bir yapılanışı beraberinde getirir. Nedim Gürsel de inceleme konusu yaptığımız romanlarını bu ilkelere uygun biçimde kurgularken roman kişileri etrafında arka plandaki tarihin yorumlanabileceğini ve anlam-metin-gerçeklik üçgeni içinde her zaman yeni anlamlara açılım yapılabileceğini göstermeye çalışmıştır. Bu noktada tarih yazımının edebî sorgulamayı şekillendirme biçimi olarak karşımıza çıkan Yeni Tarihselci inceleme yöntemi ile Nedim Gürsel'in romanlarını kurgulaması arasında ortaklıklar bulunmaktadır.

Yazarın romanlarında öncelikle dikkati çeken ana öge, kurgunun başlangıç noktasını kentlerin oluşturmasıdır. Âdeta romanın ana kahramanı gibi kişileştirebileceğimiz İstanbul'u, Venedik'i, Mekke ve Medine'yi okuyucunun sahiplenmesini sağlayacak kadar vazgeçilmez kılar. Tabii bunu yaparken kentteki insan olgusunu ve onun sosyal yaşamını da ihmal etmez. Böylece Yeni Tarihselcilerin de bütün yönleriyle vermeye çalıştıkları gibi bir bağlamsal yapı karşımıza çıkar.

Nedim Gürsel'in temel amacı, tarih yazmak değildir. Ancak yazılmış tarihi başlangıç noktasına koyar ve romanlarını Yeni Tarihselcilerin yaptıkları gibi edebî ve edebî olmayan metinlerin ışığında kurgular. Fatih Haznedar'ın *Boğazkesen'i* yazması ve Kâmil Uzman'ın müzedeki tablolarından hareket ederek tarihe yönelmesinde, yazarın dinî kitaplardan ve Hz. Muhammed hakkında yazılmış biyografilerden yararlanarak *Allah'ın Kızları'nı* yazmasında bunlar görülebilir. Tarihçinin bıraktığı boşlukları ise hayal gücüyle dolduran yazarın romanlarındaki dikkat çeken en önemli husus, devamlı olarak anlatılanların okuru şüphe içinde bırakacak yöne doğru ilerlemesidir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*

KAYNAKÇA

- AKBULUT Uğur (2006). **Osmanlı Tarih Yazıcılarına Göre Tarih ve Tarihçi**, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2006.
- GALLAGHER Catherine, GREENBLATT Stephen (2008). "Yeni Tarihselciliği Uygulamak", çev. Berat Açıl, **Kritik**, S. 1, s. 20-35.
- GREENBLATT Stephen (2003). "Yeni Tarihselcilik", çev. Türkan Mignon, **Hece: Eleştiri Özel Sayısı**, S. 77/78/79 (Mayıs/Haziran/Temmuz), s. 744-750.
- GÜRSEL Nedim (2003). **Boğazkesen Fatih'in Romanı**, 8. Baskı, İstanbul: Doğan Kitap.
- GÜRSEL Nedim (2004). **Resimli Dünya**, 8. Baskı, İstanbul: Doğan Kitap.
- GÜRSEL Nedim (2008). **Allah'ın Kızları**, 1. Baskı, İstanbul: Doğan Kitap.
- JENKİNS Keith (1997). **Tarihi Yeniden Düşünmek**, çev. Bahadır Sina Şener, , Ankara: Dost Kitabevi.
- MONTROSE Louis (1989). "Professing the Renaissance: The Poetics and Politics of Culture", hzl. H. Aram Veesser, **The New Historicism**, Routledge, London, s. 15-36.
- MUNSLOW Alun (2000). **Tarihin Yapısökümü**, çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- SARIÇİÇEK Mümtaz (2006). "Postmodern Bir Tarih Kurgulaması: Boğazkesen", **II. Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni Tarihî Roman Sempozyumu Bildiri Metni**, Erciyes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 10-12 Nisan 2006.
- SEVAL Hâle (2006). **Yeryüzünde Bir Yolcu Nedim Gürsel**, İstanbul: Doğan Kitap.
- TEKELİ İlhan (1998). **Tarihyazımı Üzerine Düşünmek**, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-II Winter 2009*